

## JOCHEWED FLUMENKER

ur. 1919; Lublin



Miejsce i czas wydarzeń	Lublin, II wojna światowa
Słowa kluczowe	projekt W poszukiwaniu Lubliniaków, projekt W poszukiwaniu Lubliniaków. Izrael 2006, Lublin, II wojna światowa, współczesność, sprawiedliwi, szmalcownicy, Cesia Fiszer, Jad Waszem, Jan Paweł II

### Sprawiedliwi i szmalcownicy

Nie ma się pretensji, żeby wszyscy byli święci, jak ci sprawiedliwi narodów. Bo to są naprawdę święci, żeby narazić siebie, rodzinę, żeby spalić domy – takie wypadki były. [Można zrozumieć, że ktoś] nie [chciał] pomagać, ale nie [musiał] szkodzić. Szkodzić, to znaczy, np. jak chodził Niemiec i przechodziła jakaś Żydówka, powiedzieć: – To jest Żydówka. I potem, jak się moda zrobiła na szmalcowników, to Żydzi mówili, że więcej się boją szmalcowników, jak Niemców. Bo Niemiec to może [nie poznać], jak [Żyd] nie nosi [opaski], to uda mu się przepchnąć przez niego – byli niektórzy na aryjskich papierach. Jedna z moich koleżanek, Cesia Fiszer – [jak się] słyszy [jej] polszczyznę po 60 latach, jak ona przyjeżdża do Polski, to się nie wierzy, że to Żydówka – była na aryjskich papierach. Nie tylko [sama] była, ale kryła Żydów. Na przykład miała kawalera swojego, potem może wyszła za męża, co wyglądał jak Żyd, to był schowany. Jak opowiadałam o tym panu Lewickim, to powiedziałam, że był jeszcze jeden – ją uratował jakiś pan Kowalski, który też był endekiem. I też ma w Jad Waszem drzewko na jego imię. A ona jak była na aryjskich [papierach] i wyszła, dosłownie nikt nie mógł jej poznać.

Ja nie mówię, że wszyscy są źli, w wodzie są różne ryby, ale zawsze to było. Przede wszystkim mam wrażenie, że to było raczej na tle religijnym, wiecznie się mówiło, że Jezusa zabili Żydzi. I te opowieści, że się bierze krew Polaków na macę. Mam wrażenie i żyję tą nadzieją, nie wiem, czy ja już doczekam, ale żeby przyszłe pokolenia [tego doświadczyły], że w okresie, kiedy był papież polski z Wadowic, [z czego] możecie być dumni, [Jan] Paweł II, świat zaczął się, zdaje się, trochę [zmieniać]. To pójdzie małymi krokami, mam nadzieję. On powiedział, przede wszystkim nie tylko wobec Żydów, wobec murzynów, wobec wszystkich, że człowiek jest tylko człowiekiem. On jeździł przecież do Afryki i do muzułmanów, i do wszystkich. I jakby świat naprawdę tak się naprawił, to wierzę, że też w Polsce może

jest procent, szczególnie młodzieży, nie musi być wierząca, ale może popchnąć to.

<b>Data i miejsce nagrania</b>	2006-11-15, Tel Awiw-Jafa
<b>Rozmawiał/a</b>	Tomasz Czajkowski
<b>Transkrypcja</b>	Katarzyna Zabratańska
<b>Redakcja</b>	Justyna Molik
<b>Prawa</b>	Copyright © Ośrodek "Brama Grodzka - Teatr NN"